

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Klaipėdos teritorinis padalinys
(dokumento sudarytojo (-ų) duomenys)

KULTŪROS PAVELDO VIETOVĖS APŽIŪROS AKTAS

2014-05-08 Nr. AAKL-119

(data)

Klaipėda

(sudarymo vieta)

1. Kultūros paveldo vietovės apskaitos duomenys

Smiltynės gyvenvietė, unikalus kodas kultūros vertybių registre – 21809

Kuršių Nerijos nacionalinis parkas, unikalus kodas Saugomų teritorijų kadastrė - 0600000000002

1. Dėl pripažinimo valstybės saugomu. 2005-04-29; Nr.: [V-190 ; Priėmė: Lietuvos Respublikos kultūros ministras; Tipas: Įsakymas;
2. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos reikšmingumo lygmuo - regioninis

2. Apžiūrai naudotų kultūros paveldo vietovės apskaitos ir kitų dokumentų duomenys

Dėl duomenų patikslinimo. 2015-01-27; Nr.: KPD-RM-570/1; Priėmė: KPD pirmoji nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba; Tipas: Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas

3. Duomenys apie paskutinę atliktą apžiūrą Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas, 2015-01-27 Nr.KPD-RM-570/1

4. Kultūros paveldo vietovės vertingųjų savybių būklė ir jų pokyčiai

Vertingųjų savybių pobūdis: Želdynų (lemiantis reikšmingumą, svarbus), Kraštovaizdžio, Architektūrinis (lemiantis reikšmingumą, retas), Istorinis (lemiantis reikšmingumą, svarbus), Urbanistinis (lemiantis reikšmingumą, retas)

Teritorijos plotas: 129556 kv. m

Vertingosios savybės (ištrauka iš KVR registro):

- 2.1.1. **planinės struktūros tipas - linijinis** (rašytiniuose šaltiniuose Smiltynės vietovė minima nuo XVI a., tačiau linijinė plano struktūra susiformavo tik XIX a. II p.; -; TRP; BR Nr. 1; IKONOGR Nr. 4-9; -; 2014 m.);
- 2.1.2. **planinės struktūros tinklas - linijinė plano struktūra su Smiltynės g., kur užstatymą lemia Kuršių marios iš R pusės ir apželdinta teritorija iš V pusės** (-; -; TRP; BR Nr. 1; IKONOGR Nr. 4-9; -; 2014 m.);
- 2.1.5. **keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos - Smiltynės g. trasa nuo vilos, Smiltynės g. Nr. 6 iki naujosios perkėlos teritorijos** (dalis gatvės platinta, rekonstruota, iš esmės nekeičiant trasos krypties; apibrėžtoje teritorijos dalyje; TRP; IKONOGR Nr. 4-9, 11, 13, 15; FF Nr. 2, 5, 8, 11, 14; 2014 m.); **takas palei marių krantą nuo naujosios perkėlos iki teritorijos P ribos** (dalis tako platinta, rekonstruota, iš esmės nekeičiant trasos krypties; apibrėžtoje teritorijos dalyje; TRP; IKONOGR Nr. 5-9, 11, 13, 15, 20; FF Nr. 25, 27, 36; 2014 m.);
- 2.1.6. **vietovei reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos - senosios perkėlos vieta teritorijos centrinėje dalyje** (naujoji perkėla apibrėžtoje nekilnojamojo kultūros paveldo objekto Smiltynės gyvenvietės teritorijoje įrengta XX a. 8 deš.; būklė patenkinama; TRP 9 lapas; IKONOGR Nr. 6-8, 11; FF Nr. 24; 2014 m.); **lauko kavinės vieta teritorijos centrinėje dalyje** (lauko kavinė nugriauta XX a. I p., -; TRP 8 lapas; IKONOGR Nr. 5-7, 10, 11, 18; -; 2014 m.);
- 2.1.7. **gamtiniai elementai - reljefas: Pamario palvė R pusėje, šlaitas V pusėje su supustyta vad. „Smuklės“ kopa centrinėje teritorijos dalyje** (-; -; TRP; IKONOGR Nr. 1-3, 6-9, 11-16; FF Nr. 2, 5, 7, 8, 10-12, 14, 15, 18-22, 24, 25, 27, 30, 32, 36; 2014 m.); **marių, ribojančių teritoriją iš R pusės kranto linija** (-; -; TRP; IKONOGR Nr. 1-9, 11-15; FF Nr. 2, 14, 25, 36; 2014 m.); **želdiniai: apželdinimas juodalksnių, beržų,**

paprastųjų ir kalninių pušų grupėmis, pavieniais medžiais, jo pobūdis(Smiltnė pradėta apželdinti XIX a. pab.; -; FF Nr. 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13-15, 18, 22, 24, 25, 27, 28, 30, 32, 36; 2014 m.);

- 2.2.1. tūrinės erdvinės struktūros sandara - vienalytė struktūros sandara, sudaryta iš miesto vilų užstatymo palei Smiltnės g., su dominuojančiu Kurhauzu P dalyje, vad. „Smuklės“ kopa centrinėje dalyje ir gausaus sklypų apželdinimo (iš dalies pakitusi; -; TRP; IKONOGR Nr. 11-19; FF Nr. 3-13, 16, 17, 23, 25, 26, 28-35; 2014 m.);
- 2.2.2. užstatymo tipai - miesto vilų vyraujantis XIX a. II p. - XX a. I p., su XX a. II p. tarpais užstatymas 1-2 a. su pastogėmis pastatais (aukštis iki karnizo 2,5 m - 7,0 m, aukštis iki kraigo 4,5 m - 9,5 m; TRP 12 lapas; IKONOGR Nr. 12-15, 18, 19; FF Nr. 3-13, 16, 17, 23, 28-35; 2014 m.); atskirai stovintis XX a. pr. 2 a. su pastoge kurhauzo pastatas (-; -; TRP 12 lapas; IKONOGR Nr. 11, 17; FF Nr. 25, 26; 2014 m.);
- 2.2.3. viešos-atviros erdvės - takas palei marių krantą nuo naujosios perkėlos iki teritorijos P ribos su dalimi V šlaito (-; -; TRP 12; IKONOGR Nr. 5-8, 11, 13, 15, 20; FF Nr. 25, 27, 30, 32, 36; 2014 m.);
- 2.2.6. panoramos - panorama nuo Kuršių marių kairiojo kranto, formuojama vilų užstatymo, Smiltnės kurhauzo ir želdinių (panoramą formuoja ne tik apibrėžtoje gyvenvietės teritorijos dalyje esantys želdiniai, bet ir želdiniai už jos ribų; -; TRP; IKONOGR Nr. 10; FF Nr. 1; 2014 m.);
- 2.2.7. perspektyvos - Smiltnės g. perspektyva Nr. 1 ŠV-PR kryptimi nuo teritorijos Š ribos, ties vila Smiltnės g. Nr. 6 (žr. priedą Nr. 7; -; TRP 7 lapas; FF Nr. 2; 2014 m.); Smiltnės tako perspektyva Nr. 2 PR-ŠV kryptimi nuo teritorijos P ribos(žr. priedą Nr. 7; -; TRP 10 lapas; FF Nr. 36; 2014 m.);
- 2.2.9. dominantės - Smiltnės kurhauzas (-; -; TRP 9 lapas; FF Nr. 1, 25, 26; 2014 m.);
- 2.3. užstatymo bruožai - vyraujančiam XIX a. pab. - XX a. II p. miesto vilų užstatymui būdinga miesto vilos valdos struktūra su pagrindiniu 1-2 a. gyvenamuoju namu, atitrauktu nuo sklypo ribos ar suformuojant užstatymą sklypo gilumoje; vilos - kompaktinio tūrio, stačiakampio ar kvadrato formos plano, su medinėmis, vertikaliai apkaltomis dailylentėmis, mūrinėmis su fachverko konstrukcija sienomis, dvišlaičiais, pusiau valminiais ar čiukuriniai stogais, dengtais čerpėmis, raudonų molio plytų mūro dūmtraukiais, arkiniais ar stačiakampiais su apvadais langais, būdingais gausiais tūriniais elementais - įstiklintomis ar atviromis verandomis, tūriniais stoglangiais, bokšteliais, balkonais, dekoruotos mediniais pjaustinėtais elementais (XX a. II p., XXI a. pr. dalies vilų molio čerpių stogų danga pakeista į asbocemetinius ar profiliuotos skardos lakštus; -; IKONOGR Nr. 11-15, 17-19; FF Nr. 3, 6, 9, 12, 13, 16, 17, 23, 26, 29, 31, 33, 35; 2014 m.);
- 4. Artimiausios supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio autentiškumas – Kuršių nerijos nacionalinis parkas;
- 5. Faktai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes – rašytiniuose šaltiniuose Smiltnės vietovė minima nuo XVI a. ir vadinama tik karčema arba Sandberg (Smėlio kalnas). 1540–1541 m. Klaipėdos valsčiaus mokesčių mokėtojų sąrašė minimas Smiltnės karčemininkas, 1589 m. nurodoma, jog čia gyvena du žvejai ir šeši žemės darbininkai. Nuo XVII a. vid. iki 1833 m. Smiltnė priklausė Kuršių Nerijos pašto kelio sistemai ir funkcionavo kaip tarpinė stotis (Rygos – Karaliaučiaus pašto kelias). XIX a. Smiltnės stotis buvo smėliu užpustyta du kartus. 1836 m. pradėti šiaurinės nerijos dalies apželdinimo darbai, kurie paskatino Smiltnės vietovės urbanistinės struktūros vystymąsi. 1837 m. senoji smuklė, stovėjusi dabartinio kurhauzo vietoje, buvo perstatyta kopos viršūnėje (vad. „Smėlio karčemos“ kalnas). 1862 m. Smiltnės centrinę dalį nusiperka Klaipėdos miestas, o 1897 m. jau visa Smiltnė priskirta Klaipėdai. 1865 m. ties Smiltnė pastatyta 107 m. ilgio krantinė. 1870 m. Smiltnėje pastatytas girininkijos gyvenamasis namas su ūkiniais pastatais. XX a. pr. Smiltnė tampa vasarviete. 1900 m. tarp Klaipėdos ir Smiltnės įrengta keleivinė perkėla, 1901–1907 m. pastatytas Kurhauzas, 1905–1907 m. pietinėje ir šiaurinėje dalyse susiformuoja dvi vilų kolonijos. XX a. 3 deš. pab. buvo pastatyta 10–15 Kuršių Nerijos kraštui būdingos architektūros vilų. Vilas jungė pamario promenada su vasaros kavinėmis. XX a. 4 deš. Smiltnėje pradėtas plėtoti vandens sportas: atidaryta buriavimo mokykla, pastatyta vandens sporto bazė su jachtų angariais. Antrojo pasaulinio karo metais Smiltnės gamtovaizdis smarkiai nukentėjo nuo kariuomenės judėjimo per Klaipėdos apgultį 1944–45 m., 1945 m. – nuo pavasarį kilusio gaisro, vokiečių paliktų minų sproginėjimo. 1946 m. Kuršių Nerija pateko į draudžiamą pasienio teritoriją, reguliarus susisiekimas keltu su ja atnaujintas 1948 m. Sovietmečiu nugriauta senoji Smiltnės karčema, dalis vilų sunyko, kitose įrengti būstai. 1961 m. Smiltnė buvo prijungta prie Neringos miesto, 1962 m. – gražinta Klaipėdai. Šiuo metu Smiltnė patenka į Kuršių Nerijos nacionalinį parką. 2000 m. Kuršių Nerija įtraukta į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą.

Amžius: XIX a. II p.-XX a. I p., su XX a. II p. tarpais

4.1. plano struktūra

Pokyčių nenustatyta-būklė nepakito.

4.2. tūrinė erdvinė struktūra

Pokyčių nenustatyta-būklė nepakito.

4.3. užstatymo bruožai

Pokyčių nenustatyta-būklė nepakito.

5. Kultūros paveldo vietovę supančios aplinkos (apsaugos zonos) kultūrinio kraštovaizdžio būklė ir jo pokyčiai

Pokyčių nenumatyta-būklė nepakito.

6. Paveldosaugos reikalavimų pažeidimai kultūros paveldo vietovėje ir jos apsaugos zonoje

Pažeidimų nenumatyta

7. Kiti antropogeniniai ir gamtiniai poveikiai, darantys įtaką kultūros paveldo vietovės būklės pokyčiams

Kai kurie želdiniai dėl blogos būklės (amžiaus, audrų poveikio ir pan.) buvo pašalinti, kiti atsodinti. Vertintina kaip natūralūs gamtos procesai.

8. Kiti duomenys

PRIDEDAMA:

1. Fotofiksacijos metu padarytos nuotraukos, 1CD;

Aktą sudarė

Vyr. valstybinis inspektorius
(pareigų pavadinimas)

(parašas)

Egidijus Zykas
(vardas ir pavardė)

